

Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) märkused Põlevkivi arengukava 2030 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandele.

Tallinnas 18.11.2014

Aluseks KSH aruande versioon, mis leitav Keskkonnaministeeriumi kodulehel

http://www.envir.ee/sites/default/files/polevkivi_kasutamise_riikliku_arengukava_2016_2030_ksh_aruanne_eelnou.pdf

1. KSH aruande Sisukokkuvõttes lk5 on kirjas:” Põlevkivi kaevandamine ja kasutamine on olulise negatiivse keskkonnamõjuga maastikule, pinnasele, elusloodusele, põhja- ja pinnaveele ning välisõhule.”

Leiame, et kuna põlevkivi kaevandamisel ja kasutamisel on oluline negatiivne mõju ka inimeste ja loomadele, peab ka sisukokkuvõttes neid mõjusid kajastama. Teeme ettepaneku KSH aruannet ses osas täiendada.

2. KSH aruande Lk 5 on kirjas: “Paljud põlevkivitööstusega seotud survetegurid pärinevad aastakümnete tagant, kuid nende mõju keskkonnaseisundile ulatub tänasesse päeva. Põlevkivisektori ettevõtete tasutud kesk-konnatasudest jõuab kohalike omavalitsuste arusaama järgi Ida-Virumaale tagasi alla 10%, mis tekitab muu hulgas kohalikes elanikes arvamuse, et põlevkivitööstuse keskkonnamõju ei leevendata piisavalt.”

Leiame, et KSH hindaja ei tohi oma hinnangutes tugineda ja aruandes kajastada kellegi arvamust vaid hindaja järeldused peavad tuginema kontrollitud ja usaldusväärsele teabele. Põlevkivi kaevandamisega ja kasutamisega seotud keskkonnatasude laekumise ülevaated on olemas nii KKM-il kui leitavad internetis. Teeme ettepaneku aruannet täiendada tegelike arvnäitajatega ja sisukokkuvõttest ebapädev hinnang eemaldada.

3. KSH aruande lk 5 on kirjas: “Olemasolevatel töötavatel mäeeraldistel jätkub kaevandatavat põlevkivivaru lubatud aastamäär 20 mln tonni koguses kaevandades 17 aastaks ja põlevkivi arengukava perioodil on vajalik 1-2 uue kaevanduse rajamine.

Kuna keskkonnamõju hindamise aruandest ei selgu et uute põlevkivikaevanduste avamine on vajalik põlevkivi kaevandamise ja kasutamise negatiivse mõju vähendamiseks või leevendamiseks, siis ei ole hindaja selline seisukoht ja selle seisukoha esitamine olulise seisukohana KSH aruande sisukokkuvõttes põhjendatud. Teeme ettepaneku hindamisele mittevastav seisukoht aruandest eemaldada.

4. KSH aruande lk 7 on kirjas:” Põlevkivi kaevandamise piiramine aastamäär 20 mln tonniga aastas tagab, et keskkonnaseisund ei lähe halvemaks.”

Hindamisaruandest ei selgu, kuidas hindaja on kirjasolevale järeldusele tulnud. Ainult kaevandamismahu piiri seadmine ei taga keskkonnakvaliteedi püsimist samal tasemel või paranemist ja keskkonnaseisund võib põlevkivi kaevandamise- ja kasutamise tõttu halveneda ka siis kui põlevkivi kaevandatakse kaevandamismahu piires. Nt. võivad põlevkiviõli toomisest heitmed välisõhku kasvada,

kui kaevandatud põlevkivile lisaks kasvatatakse tootmismahu imporditava põlevkiviga või olemasolevate aherainemägede sorteerimisel saadud põlevkiviga või kui tootmisrežiimi rikutakse või kui heitepuüedeseadmed ei tööta jne. jne. Teeme ettepaneku väärvaide aruandest eemaldada.

5. KSH aruande lk 7 on kirjas: "Parim arengustsenaarium saadi arendaja, keskkonnaeksperti ja huvitatud osapoolte koos-töös Põlevkivi arengukava ja KSH samaaegsel tegemisel ning eri tasemel aruteludele, konsultatsioonidele ning uurimistöodele tuginedes."

Sisukokkuvõttes pole nimetatud kõiki stsenaariume ega esitatud nende stsenaariumite kirjeldusi, stsenaariumite hindamisel selgunud poolt ja vastuargumente, mistõttu sarnase väite esitamine sisukokkuvõttes ei anna lugejale pidet, miks just esile toodud 20 miljoni tonnise kasutuspiiriga stsenaariumit eelistati ja seestõttu on nimetatud väide kokkuvõttes suht arusaamatu. Teeme ettepaneku sisukokkuvõtet vastava selgitusega täiendada.

On teada, et kehtiva põlevkivi arengukavaga seati eesmärgiks vähendada põlevkivikasutuse aastamahu 15 miljoni tonnini aastas. KSH aruandest ei selgu, kuidas on ja kuidas hindaja tuleb järeldusele et 20 Mt aastamahu kaevandamise ja põlevkivikasutamise negatiivne keskkonnamõju väiksem kui nt 15 või 10 Mt aastamahu kaevandamise ja kasutamise negatiivne mõju. Käesolev KSH aruanne on ses osas kardinaalselt vastupidine kehtiva põlevkivikava KSH aruandega, kus väidetakse (ja õigesti väidetakse), et negatiivne keskkonnamõju 15 MT aastakasutuse mahu juures on oluliselt väiksem kui 20 Mt aastakasutuse mahu juures. Eeldatavasti on sarnase vastuolu põhjuseks see, et KSH hindajale ei antud ülesandeks hinnata stsenaariumie kus põlevkivikasutus oleks olnud 20 Mt mahust väiksem. Sarnane piirang ja sarnase piirangu alusel tehtud KSH tulemus annab otsusetegijale väär signaali parima , jätkusuutlikeima põlevkivikasutuse arengutee valikul. Teeme ettepaneku KSH aruannet täiendada 10 ja 15 MT põlevkivi aastakasutusele vastavate arengustsenaariumite võrdlusega.

6. KSH aruande lk 9 on kirjas: "Koostatav Põlevkivi kasutamise arengukava on seotud Majandus- ja Kommunikatsiooniminis-teriumis koostamisel oleva „Energiamajanduse arengukavaga aastani 2030“ (ENMAK)5."

KSH aruandest ei selgu eelpoolnimetatud seose olemasolu ja selle väite vastavus tegelikkusele. Võrreldes PAK teksti ENMAK tekstiga on selge, et tegelikult näeb ENMAK märksa olulisemal määral ja kiiremas tempos põlevkivi kasutamise osakaalu vähenemist/vähendamist Eesti energiabilansis kui seda näeb hinnatav Põlevkivi arengukava.

Teeme ettepaneku eksitav väide aruandest eemaldada ja KSH käigus stsenaariumite hindamisel lähtuda ning käesolevas KSH aruandes kajastada PAK ja ENMAK tegelikku seost.

7. KSH aruande lk 12 on kirjas: "KSH aruandes võrreldakse 0 ja põhistsenaariumi põlevkivivaru kasutamisega kuni 20 mln tonni aastani 2020 (Edaspidi ka „jätkusuutlik stsenaarium“). Pikemaajalise detailse prognoosi esitamine ei ole praegu mõistlik. Pärast 2020 aastat ei ole välistatud põlevkivi kasutusmäära tõstmise või paindlikumaks muutmine..."

Samal leheküljesl eelpool on Kirjas: "KSH käigus tuli KSH programmi alusel vaadelda alastsenaariume, kasutades põlevkivi aastase kaevandamismäära suurusi mida on käsitletud

aruandes „Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016 -2030 koostamiseks vajalike andmete analüüs“, aastase põlevkivi kaevandamismahuga 15; 20; 25 mln tonni.“

Kuna sisukokkuvõttes pole viidet vähem kui 20 Mt põlevkivikasutuse stsenaariumi hindamise kohta ja aruandes on kirjas, et hinnatud nn Jätkusuuliku stsenaariumina käsitleti vaid 20 Mt põlevkivi aastast kasutuse stsenaariumit, siis saab järeldada, et hindamine pole läbi viidud vastavalt KSH kinnitatud programmile s.t. hindamata on jäetud 20 Mt-st väiksema põlevkivikasutuse mõju mis eeldatavalt oleks näidanud et põlevkivikasutuse väiksemas mahus oleks madalama negatiivse keskkonnamõjuga kui hindaja poolt parima stsenaariumina aruandes esile toodud 20 MT põlevkivikasutuse stsenaarium. Teeme ettepaneku KSH viia läbi vastavalt kinnitatud programmile kaalusdes ja hinnates ka madalama kui 20 Mt aastakasutuse piiriga põlevkivikasutuse stsenaariumeid ja KSH aruandes ära tuua ka ENMAK-I eesmärkidele enam vastava põlevkivikasutuse stsenaariumi hindamise tulemused.

8. KSH aruande lk 13 on kirjas:” Parim arengustsenaarium saadi arendaja, keskkonnaeksperti ja huvitatud osapoolte koostöös Põlevkivi arengukava ja KSH samaaegsel koostamisel ning eri tasemel konsultatsioonidele, aruteludele ning uurimistöödele tuginedes.“

Kirjasolev formuleering ei anna selgust, kas hindaja oli sõltumatu ja kuivõrd „huvitatud osapooled“ mõjutasid hindaja seisukohti ja kes need „huvitatud osapooled“ olid, keda konsulteeriti ja kelle seisukohtadest hindaja lähtub parima arengustsenaariumi väljaselgitamisel ja kas see „väljaselgitamine oli vastav KMHKJ Seadusele ja kinnitatud KSH programmile. Teeme ettepaneku täiendada aruannet selliselt, et nii aruande lugejale kui otsusetegijale oleks selge, kas ja kuidas parim arengustsenaarium välja selgitati.

9. KSH aruande lk 13 on kirjas:” Põlevkivi arengukava eelnõu on kooskõlas keskkonnaeksperti soovitusel, et eelistatud arengustsenaarium on jätkusuutlik stsenaarium kaevandatava põlevkivi aastamääraga 20 mln tonni. Põlevkivi kaevandamise ja kasutamise mahu suurendamisega kaasneb oht keskkonnapõlvkivi suurenemiseks ning suureneb keskkonnanõuetuste risk. Kuni me ei ole lõpule viinud jääkreostuse ja muu pärandmõju alade korrastamist ega saavutanud piirkonna läbivalt head õhu- ja veekeskkonna seisundit, on raske vaidlustada kaevandamise aastamäära praegust „

Aruandes kirjasolevad laused on üksteisega vastuolus. Kui 20 Mt-st kasutamise piirist suurema mahuga põlevkivi kaevandamisel ja kasutamisel negatiivne keskkonnamõju suureneb, siis ei saa õige olla väide, et 20 Mt kasutuse mahtu järgiv stsenaarium on parim vaid parim on hoopis 20 Mt väiksema aastakasutuse mahtu tagav arengustsenaarium. Teeme ettepaneku hindaja soovitusel viia kooskõlla tegelikkusega, mitte „huvitatud osapooltega koostöös tekkinud seisukohaga“.

10. KSH aruande lk 13 – 14 peatükis Põlevkivi arengukava meetmed ei ole selgelt välja toodud hindaja seisukoht, kas kavas kirjeldatud meetmed on kohased ja piisavad arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Kirjasolev tekst annab mõista, et meetmed pole piisavad.

Teeme ettepaneku täiendada olulisel määral meetmete peatükki selge hinnanguga, kas meetmed on kohased ja piisavad eesmärkide saavutamiseks ja kui ei siis selgitusega mis moel ja milliseid meetmeid tuleb rakendada eesmärkide saavutamiseks

11. KSH aruande lk 13 on kirjas:” Asjassepuutuvaid strateegilisi dokumente ja planeeringuid ning nendega määratud keskkonnapoliitika eesmärgid on põlevkivi arengukava koostamisel silmas peetud.“ Samas peatükis eespool on ära nimetatud nede asjassepuutuvate seas ka ENMAK 2030.

Aruandes tekstist ei selgu mis moel konkreetselt on Põlevkivikava koostamisel nimetatud teiste arengukavades toodut silmas peetud, mistõttu hindaja kirjasolev väide on üldsõnaline ja põhjendatud ning on põhjendatud kahtlus et see väide ei vasta tegelikkusele vähemalt ENMAK suhtes. Nimelt on ENMAK energiamajanduse visioonina aastaks 2050 sätestanud: “Eesti kasutab aastal 2050 oma energiavajaduse rahuldamiseks peamiselt kodumaiseid ressursse, mitte ainult elektri-, vaid ka soojuste tootmises ja transpordisektoris. Energiasektoris tehtud investeeringud on kaasa toonud kohalike fossiilsete primaarkütuste kasutamise efektiivsuse kahekordistumise. Vastavalt Euroopa Liidu Energia Teekaart 2050 sätestatud eesmärkidele on CO2 heitmete tase energiasektoris vähenenud enam kui 80%”. Paraku pole hindaja hinnanud ega aruandes välja toonud kuidas põlevkivikava panustab selle väga konkreetse ENMAK pika-ajalise eesmärgi - kasvuhoonegaaside heite 80%-line vähendamine - saavutamiseks. Põlevkivikava vastuvõtmine 20 Mt põlevkivi aastakasutuse tasemel töötab ENMAK selle eesmärgi saavutamisele vastu, mitte ei aita kaasa selle eesmärgi täitmisele. Teeme ettepaneku aruannet selles osas oluliselt täiendada ja seosed teiste riiklike arengukavadega mitte üldsõnaliselt vaid konkreetselt ja tegelikkusele vastavalt välja tuua.

12. KSH aruande lk 20 peatüki Olemasoleva olukorra kirjeldus all on kirjas: „Põlevkivi kaevandamise aastamäära piirang ja maavaravaru kadude suurenemise vältimine tagavad Põlevkivi arengukava kooskõla Looduskaitse arengukavas [7] öelduga, et taastumatuid loodusvarasid kasutatakse nii, et need ei ammendu enne, kui oleme suutelised asendama need teiste loodusvaradega. Praeguse kaevandamismäära jõusolekuaja praktika järgi taotletakse kaevanduste ja karjääride sulgemisel kaevandamiskoguse suurendamist töötavates kaevandustes ja karjäärides. See on kooskõlas Eesti Keskkonnastrateegiaga kuni 2030 soovitusel kasutada intensiivset kaevandamistehnoloogiat. Sel juhul on keskkonna koormamine lühemaajaline ja kaevandatud ala korrastatakse kiiremini. Eesti põlevkivivaru säästvaks kasutamiseks tuleb piirata allmaakaevandamise tehnoloogilise kaa suurenemist ja ära kasutada suurema energiasisaldusega põlevkivialadel kaevandamise peatamisel väljamata jäänud põlevkivivarud. Põlevkivitööstuse varustuskindluse (20 mln tonni põlevkivi varu aastas) tagamiseks aastani 2030 ja eelvaatega 2050 aastani on vajalik järgmiste uute kaevanduste avamine: Uus-Kiviõli; Sonda; Oandu; Estonia II. Eelisinimekirja ettepanek on toodud KSH aruande LISA 1 peatükis 1.2“

Kahetsusväärset pole hindaja selles peatükis mitte kirjeldanud olemasolevat olukorda maavara kasutamisel (nt. andnud teada, et kasutuselolevate kaevandamistehnoloogiatega kaevandades tekib allmaakaevandamisel 30% põlevkivi kadu) vaid on selle asemel asunud kirjeldama mingit soovolukorda, mis kohe kindlasti ei põhine ega aita kaasa keskkonnahoiu eesmärkidele. Teeme ettepaneku kõnealuses lõigus asendada soovituslik tekst objektiivse ja faktidel põhineva olukorrakirjeldusega.

13. KSH aruande lk 20 on kirjas:” Kaevandatud alast 142 km² on kaevandamine lõpetatud (ka järelhooldusperiood) ja kaevandamisjärgse maapinna (kvaasistabiilse maa) ja veesituatsiooni alased esilekerkivad probleemid tuleb lahendada omavalitsuste ja riigi poolt. Eelmise sajandi keskel rajati mitmeid kaevandusasulaid, neist osa pole leidnud hilisemat rakendust ja nende kasutuseeta hooned vajavad lammutamist”

Kahetsusväärset on hindaja selle asemel et kirjeldada objektiivset olukorda, asunud andma hinnanguid tulevikutegevusteks. Teeme ettepaneku vastavat osa muuta selliselt et peatükis kirjeldatakse vaid olemasolevat olukorda ja hinnanguid ja soovitusi põlevkivikava paremaks rakendamiseks antaks selleks sobivas peatükis.

14. KSH aruande lk 23 on kirjas:” Praegu kehtiva põlevkivi kaevandamise aastamäära vähendamine on ebasoovitav, see võib lõpetada ettevõtete poolt kavandatud investeeringud põlevkivitööstuse arengusse ning vähendaks tööhõivet.”

Taaskord on hindaja olemasoleva olukorra kirjeldamise asemel asunud andma hinnanguid, mis pole objektiivsed. Nii on teada põlevkiviettevõtete juhtide poolt nii uuringutes (intervjuudes keskkonnatasude mõju uuringus) kui meediakanalites välja öelduna, et investeeringuotsuses põlevkivisektoris sõltuvad eelkõige nafta maailmaturu hinnast ja osalt ka keskkonnatasude määradest ja kasvutempot. Teeme ettepaneku alusest ja põhjendamata hinnangud ja soovitusel nii olemasoleva olukorra peatükist kui mujalt aruandest eemaldada.

Nagu eelpooltoodust nähtub pole hindaja objektiivne ja aruandes on liiga palju hindaja poolt kirja pandud hinnanguid ja soovitusi, mis ei tugine faktidele vaid muudele alustele, mis töös esile ei tule ja mida töös hinnangu alusena esile ei tooda.

Ka ei vasta KSH aruanne s.t. hindamine kinnitatud KSH programmile: KSH programmis nähti ette, et (tsitaat KSH programmist mis leitav KKM kodulehel http://www.envir.ee/sites/default/files/polevkivi_kasutamise_riikliku_arengukava_2016_2030_ksh_programm.pdf): „ Hinnatakse Põlevkivi arengukava eesmärkide ja meetmete vastavust ja kooskõla asjakohaste riiklike ja rahvusvaheliste keskkonna alaste kohustuse ja eesmärkidega (vaata Lisa 1 „Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016-2030“ koostamise ettepanek ühes seletuskirjaga, punkt 4.3 Seos teiste valdkondade strateegiliste dokumentidega) kõikide alternatiivide lõikes. See võimaldab välja tuua olulisemad võimalikud probleemid arengukava ettepanekute ning üldkehtivate säästva arengu eesmärkide ja keskkonnanäesmärkide vahel. Hinnatakse, kuidas Põlevkivi arengukavaga seatud eesmärgid ja meetmed aitavad kaasa Keskkonnanäesstrateegias seatud eesmärkide saavutamisele ja kas arengukava eesmärkide elluviimiseks kavandatud meetmed vastavad Keskkonnanäesstrateegia mõõdikute järgi taotletud tulemusele.” . Sarnast vastavushindamist pole hindaja poolt sisuliselt tehtud.

KSH aruanne ei vasta s.t. hindamine pole läbi viidud kinnitatud KSH programmile ses oss et jäeti hindamata põlevkivikaevandamise- ja kasutuse stsenaarium 15 Mt aastakasutuse taseme juures. KSH programm sätestab: „KSH käigus võrreldakse koostatava Põlevkivi arengukavaga (põhistsenaarium) ette nähtud tegevusi nn 0-stsenaariumiga, mille puhul jätkub senine põlevkivikasutus ja arengukava tegevusi ellu ei viida. KSH käigus liigestatakse põhistsenaarium alastsenaariumiteks, kasutades põlevkivi aastase kaevandamismäära suurusi mida on käsitletud aruandes „Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016 - 2030 koostamiseks vajalike andmete analüüs“8. Vaadeldakse alastsenaariume aastase kaevandamismahuga 15; 20; 25 milj tonni.” Hindaja on võrrelnud ja aruandes välja toonud 0-stsenaariumi vaid 20Mt kasutusmäära juures ja jõudnud järeldusele, et parim keskkonnanäes mõttes ongi 20 Mt aastase kasutusmääraga stsenaarium.

Lähtudes asjaolust, et hindamine pole läbi viidud vastavalt kinnitatud KSH programmile, teeme ettepaneku käesolevat hindamisaruannet mitte kinnitada ja nõuda uue , programmile vastava hindamise läbi viimist. Arvestades hindaja poolt hindamisaruandes antud ebaobjektiivsete ja põhjendamata hinnagute ja soovitusel rohkust, mis nähtavlt lähtuvad põlevkivi kaevandajate huvidest, mitte keskkonnanäes aspektidest, soovime uue hindamise läbiviimisel ka hindaja vahetamist objektiivsema hindaja vastu.

Eesti Keskkonnanäesühenduste Koja märkused ja ettepanekud koostas

Valdur Lahtvee

valdur.lahtvee@seit.ee

53285051